

МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ДО ВИЗНАЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТУРИСТИЧНОГО РЕГІОНУ

METHODICAL GOING IS NEAR DETERMINATION OF EFFICIENCY OF ACTIVITY OF TOURIST REGION

У статті розглядаються питання оцінки результативності туристичного регіону, туристичного центру, стійкого розвитку підприємства, що входить до нього. Для цього пропонується підхід, заснований на формуванні нормативної системи показників і динамічного нормативу, який задає еталонний режим розвитку туристичного регіону, центру, підприємства. Передбачається, що підвищення результативності функціонування туристичного центру в системі співпраці туристичних підприємств підвищить потенціал і ефективність розвитку усього туристичного регіону, що введе підприємства на траєкторію стійкого розвитку.

Ключові слова: результативність, ефективність туристичного регіону, туристичного центру, стійкий розвиток підприємства, система нормативних показників, коефіцієнт ефективності.

В статье рассматриваются вопросы оценки результативности туристического региона, туристического центра, устойчивого развития предприятия, входящего в него. Для этого предлагается подход, основанный на формировании нормативной системы показателей и динамического норматива, который задает эталонный режим развития туристического региона, центра, предприятия. Предполагается, что повы-

шение результативности функционирования туристического центра в системе сотрудничества туристических предприятий повысит потенциал и эффективность развития всего туристического региона, что выведет предприятия на траекторию устойчивого развития.

Ключевые слова: результативность, эффективность туристического региона, туристического центра, устойчивое развитие предприятия, система нормативных показателей, коэффициент эффективности.

The questions of estimation of effectiveness of tourist region, tourist center are examined in the article, steady development of the enterprise included in him. Offered approach for this purpose, based on forming of the normative system of indexes and dynamic norm, that sets the standard mode of development of tourist region, center, enterprise. It is assumed that the increase of effectiveness of functioning of tourist center in the system of collaboration of tourist enterprises will promote potential and efficiency of development of all tourist region, that will show out enterprises on the trajectory of steady development.

Key words: effectiveness, efficiency of tourist region, tourist center, steady development of enterprise, system of normative indexes, coefficient of efficiency.

УДК 338.48(477.44(045))

Онищук Н.В.

к.е.н., старший викладач кафедри туризму та ГРС

Вінницький торговельно-економічний інститут

Київського національного торговельно-економічного університету

Постановка проблеми. До теперішнього часу немає загальновизнаної офіційно затвердженої оцінки результативності туристичної діяльності регіону та туристичного центру. В якості основних показників на рівні регіону виступають наступні абсолютні показники [8]:

- кількість відпочиваючих;
- кількість розміщених осіб у колективних засобах розміщення;
- інвестиції в основний капітал засобів розміщення;
- обсяг доходів від туристичної діяльності;
- обсяг платних туристських послуг, наданих населенню;
- обсяг платних послуг готелів та аналогічних засобів розміщення;
- обсяг санаторно-оздоровчих платних послуг;
- площа номерного фонду колективних засобів розміщення;
- кількість ліжко-місць у колективних засобах розміщення;
- податкові надходження до бюджету області.

Ці показники, безумовно, є важливими з точки зору статистики і можуть використовуватися в якості моніторингових показників. Однак, за абсолютними показниками не можна дати об'єктивну

оцінку розвитку туристичної галузі, а тим більше оцінити ефективність роботи туристичного центру.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Більшість вчених вважають доцільним оцінювати галузь через рівень обслуговування споживачів, визначивши сукупність основних показників: М. Портер [1], Д. Келлехер [2], А. Хобайбі [3], Н. Пайрсі [4].

Існують і інші підходи до оцінки ефективності, проте, більшість дослідників сходяться в одному, що необхідно оцінити три ефективності: економічну, соціальну, екологічну: В.Н. Василенко [5], І.Ю. Швець [6], О.О. Ястремська [7], М.А. Пічугіна [8].

Економічна ефективність заснована на відомому підході, як відношення результату до витрат. Соціальна – ступінь вирішення поставлених соціальних завдань у відповідність з виділеними ресурсами, екологічна – запобігання шкоди навколишньому середовищу, забезпечення відтворення природних рекреаційних ресурсів.

Постановка завдання. Однак, досі не вирішена задача: як ув'язати ці три ефективності. Для ліквідації цих протиріч їх не оптимізують, а встановлюють обмеження. Оптимізує тільки ринок у рамках соціальних, екологічних та техніко-технологічних імперативів. Завданням даного дослідження є: визначити показники результативності туристичної

діяльності регіону та туристичного центру, визначити показники ефективності співпраці туристичних підприємств, довести їх ефективність на прикладі діяльності реальних підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Разом з тим, враховуючи, що туристичний центр функціонує на інноваційній основі, а ефективний розвиток залежить від кількості розроблених та реалізованих туристичних послуг, вважаємо за необхідне розраховувати такі показники, як:

1. Приріст нематеріальних активів (ΔHA):

$$\Delta HA = \frac{HA_1 - HA_0}{HA_0} \cdot 100\% , \quad (1)$$

де: ΔHA – показник ефективності інноваційного розвитку туристичного центру, %;

HA_0, HA_1 – вартість нематеріальних активів до і після створення ТЦ, грн.

2. Приріст чистого прибутку (зниження витрат на виробництво і реалізацію) ($\Delta ЧП$):

$$\Delta ЧП = \frac{ЧП_1 - ЧП_0}{ЧП_0} \cdot 100\% , \quad (2)$$

де: $\Delta ЧП$ – показник ефективності управління розвитком ТЦ за фактором приросту чистого прибутку, %;

$ЧП_0, ЧП_1$ – чистий прибуток туристичних підприємств супутніх галузей в тій частині, в якій вони забезпечують туристську галузь, грн.

3. Приріст доходів від реалізації сукупного туристського продукту ($\Delta П$):

$$\Delta П = \frac{П_1 - П_0}{П_0} \cdot 100\% , \quad (3)$$

де: $\Delta П$ – показник ефективності ТЦ за фактором приросту прибутку від продаж, %;

$П_0, П_1$ – доходи від реалізації сукупного туристського продукту до і після створення ТЦ, грн.

4. Приріст кількості туристів (ΔB):

$$\Delta B = \frac{B_1 - B_0}{B_0} \cdot 100\% , \quad (4)$$

де: ΔB – показник ефективності за фактором зростання кількості туристів, %;

B_0, B_1 – кількість туристів до і після створення ТЦ, чол.

5. Рентабельність нових продуктів, послуг, технологій (інновацій) (P_{in}):

$$P_{in} = \left(\frac{\Phi_1}{B_1} - 1 \right) \cdot 100\% , \quad (5)$$

де: P_{in} – рентабельність інновацій, %;

Φ_1, B_1 – фінансовий результат від інновацій та фінансові витрати, грн.

6. Операційний ефект від застосування інновацій (OE , %):

$$OE = \frac{П_{in}}{П_{заг}} \cdot 100\% , \quad (6)$$

де: $П_{in}$ – прибуток від застосування інновацій, грн;

$П_{заг}$ – загальний обсяг прибутку підприємства за останній рік, грн.

7. Кількість інноваційних продуктів, впроваджених підприємствами, що входять у структуру ТЦ за аналізований період, од.

8. Кількість інноваційних ідей, вироблених персоналом підприємств, що входять у ТЦ протягом аналізованого періоду, од.

9. Частка реалізованих інноваційних ідей у загальній кількості запропонованих новацій.

10. Час, що минув з моменту вироблення нової ідеї до початку здійснення проекту, років.

Які розрахунки необхідно проводити постійно протягом усього життєвого циклу ТЦ з самого моменту його формування за всією системою показників?

Так на стадії відбору інноваційних продуктів (послуг), технологій, спрямованих на задоволення відпочиваючих якісними послугами в необхідному обсязі, необхідно розраховувати показники 7 і 8.

На стадії проектування, вивчення споживчого попиту і «пілотної» реалізації (апробування) – розраховувати 5, 9, 10.

На стадії виходу на ринок туристично-рекреаційних послуг і масових продажів – 1, 2, 3, 4, 6.

Такий підхід, на наш погляд, дозволить не тільки оцінювати можливості ТЦ, але і напрями його інноваційного розвитку, залишаючись, таким чином, важливою частиною соціально-економічного потенціалу регіону, дозволяючи збільшити внесок у ВВП та підвищити рівень добробуту населення.

Однак, на сьогоднішній день залишається відкритим питання про системний підхід до виділення і перерозподілу інвестицій на формування та подальший розвиток ТЦ як єдиної системи.

Відомо, що у відповідності з існуючим в Україні законодавством, кожен регіон розробляє науково обґрунтовані плани розвитку туризму на своїй території, в яких досить глибоко обґрунтовуються потреби в інвестиціях, які хочуть отримати регіональні органи влади. Так за експертними оцінками кожна гривня інвестицій у формуванні туристської інфраструктури притягує не менше 2-3 гривень приватних інвестицій (принаймні на першому етапі) [5, с. 210].

Є підстави вважати, що в тих регіонах, де найбільший рівень соціально-економічного розвитку, високий ВВП, витрати на реалізацію проектів з розвитку туристсько-рекреаційної діяльності будуть меншими, ніж в інших регіонах з меншим ступенем соціально-економічного розвитку. Це пов'язано з тим, що деякі елементи соціально-економічної інфраструктури регіону вже створені і можуть бути задіяні для розвитку туристсько-рекреаційної діяльності. Наприклад, у таких регіонах добре розвинена транспортна мережа, високий професіоналізм робочої сили і є резерви трудових ресурсів для використання у сфері послуг, є власна будівельна база, розвинена торгівля, є мережа закладів відпочинку (спортивні комплекси, парки атрак-

ціонів, дельфінарії, спа-центри, парки відпочинку, інше), які можуть використовуватися туристами. Тому необхідно проранжувати регіони за ВВП і ВВП на 1 душу населення, що проживає в регіоні. Таким чином, встановлюється черговість інвестування суб'єктів на розвиток туристично-рекреаційної діяльності:

$$ВРП_1 > ВРП_2 > \dots > ВРП_i \dots > ВРП_n \quad (7)$$

Далі визначимо показник ефективності ТЦ, що розраховується або як коефіцієнт, або як частка, формула (1.8):

$$ЕТЦ_{ТП} = \frac{ТП_д}{ТП_п} (100), \quad (8)$$

де: ЕТЦ_{ТП} – коефіцієнт ефективності туристичного центру;

ТП_д – кількість підприємств, що пропонують ТПР місцевого ТЦ (ключовий ресурс якого аналізується). Індекс «д» означає «дійсний», тобто той, що функціонує на дійсному ринку;

ТП_п – кількість підприємств, що потенційно можуть пропонувати цей ТПР (позначено індексом «п»).

Аналогічно можна розрахувати співвідношення дійсних ТПР, тобто пропонованих нині, із потенційними, тобто такими, що можуть пропонуватися у недалекому майбутньому, формула (9).

$$ЕТЦ_{ТПР} = \frac{ТПР_д}{ТПР_п} (100) \quad (9)$$

Показники знаменників обох формул визначаються групою спеціалістів на основі отриманої з описаного аналізу інформації та з урахуванням норм антропологічного навантаження, тобто з дотриманням принципів сталого розвитку туризму.

Завершальним етапом застосування цієї методики може бути встановлення рівня співпраці ТП з іншими суб'єктами підприємництва ТЦ та розрахунок ефективності цієї співпраці. З огляду на недоцільність зумисного ускладнення обчислень, пропонуємо названий показник визначати, як частку функцій, виконаних іншими суб'єктами (крім ТП-продавця) під час розроблення / продажу / надання певного ТПР, у загальній кількості виконаних для цього необхідних функцій. Вплив кількості учасників у формулі (10) виражений добутком у чисельнику:

$$РСпТП = \frac{\sum \Phi У_{iТПР} \cdot КУ_{iТПР}}{\sum \Phi_{iТПР}} (100), \quad (10)$$

де: РСпТП – рівень співпраці туристичних підприємств,

ΦУ_{iТПР} – функції, виконані іншими учасниками з виробництва i-го ТПР;

КУ_{iТПР} – кількість учасників з виробництва i-го ТПР (за винятком ТП-продавця);

Φ_{iТПР} – загальна кількість виконаних функцій, необхідних для виробництва i-го ТПР.

Найважливішими показниками ефективності співпраці ТП мають бути такі: темпи зростання обсягів продажу ТПР туристичного центру, динаміка частки постійних покупців у їх загальній кількості, співвідношення в'їзних та внутрішніх туристичних потоків з виїзними.

Для визначення економічної ефективності роботи ТЦ-1 на етапі пілотного випробування системи маркетингу співпраці туристичних підприємств у межах започаткованого ТЦ, скористаємося методикою, яка була описана вище. В якості «якірних» робочою групою були обрані чотири туристичних підприємства: «Вінницький обласний центр туризму, спорту, краєзнавства та екскурсій» (ТП-1), «Подільський туристично-інформаційний центр» (ТП-2), туристичний оператор ПП «Укрвінітур» (ТП-3) та туристичний оператор ПП «СМЕШ-ТУР» (ТП-4). Показники діяльності цих підприємств до та після входження до складу ТЦ-1 представлені у табл. 1, 2.

Співпраця туристичних підприємств за цілями та завданнями ТЦ принесла результати, які виявилися у збільшенні кількості туристів на 17220 осіб, зростанні фінансового результату у всіх ТП, що увійшли до складу ТЦ на 123479,4 грн. Таке покращення господарської діяльності та іміджу м.Вінниці відбулося внаслідок вдалого інвестування в інноваційні ТП, кількість яких за рік зросла з 38 до 57, що у вартісному вираженні склало 171 тис., проти 76 тис. грн станом на 2016р. Бажання інвестувати кошти в розробку нових ТП свідчить про появу у власників туристичних підприємств розуміння, що мультиплікативний ефект від спільної дії підприємств буде значно більшим, ніж сума ефектів окремих підприємств. Ефект мультиплікатора, по суті, є показником успішності роботи ТЦ. Його складовими є підвищення рівня лояльності спо-

Таблиця 1

Результати впровадження інноваційних ТПР підприємствами, що входять до складу ТЦ-1 за 2016 р.

Показник	ТП 1	ТП 2	ТП 3	ТП 4	Всього
Кількість реалізованих інноваційних ТП, од.	159	62	236	119	576
Кількість туристів які придбали інноваційні ТП, осіб	3180	1240	4720	2380	7900
Дохід від реалізації інноваційних ТП, грн.	95400,0	34720,0	141600,0	47600,0	319320,0
Фінансовий результат від застосування інновацій, грн.	14310,0	6249,6	25488,0	8092,0	54139,6
Фінансові витрати на створення інноваційних ТП, грн.	15000,0	9000,0	32000,0	14000,0	43900,0

Розрахунок економічного ефекту на етапі пілотного випробування співпраці туристичних підприємств у межах започаткованого ТЦ-1

Показник	До співпраці (2013 р.)	Після співпраці (2016 р.)	Приріст %
Вартість нематеріальних активів, грн., формула (1.1)	76000,0	171000,0	125
Чистий прибуток, грн., формула (1.2)	73619,6	197099,0	167
Дохід від реалізації сукупного ТПР, грн., формула (1.3)	795080,0	1282400,0	61
Кількість туристів, осіб, формула (1.4)	28600	45820	60
Рентабельність нових ТПР, грн., формула (1.5)	-	23	-
Операційний ефект від застосування інновацій, грн., формула (1.6)	-	27	-
Коефіцієнт ефективності ТЦ, формула (1.8)	-	0,15	-

живачів до внутрішнього ТПР, зростання цінності ТПР для усіх учасників СМС, посилення конкурентних позицій ТП.

Питома вага інноваційних продуктів склала 33% (19/57), що викликало інтерес 7900 туристів за рік та принесло фінансовий результат у сумі 54,1 тис. грн, який у структурі сукупного фінансового результату склав 27,4%.

Розрахунок економічного ефекту на етапі випробування співпраці туристичних підприємств у межах започаткованого ТЦ-1 представлено в таблиці 2.

Висновки з проведеного дослідження. Слід зазначити, що зробити висновок щодо коефіцієнту ефективності ТЦ, можна лише в динаміці. На даному етапі ми маємо лише позитивний результат, який перевищує 0 та становить 0,15. Що ближче цей коефіцієнт буде до 1, то ефективнішою вважатиметься робота.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Портер М. Международная конкуренция. – М.: Международные отношения, 1993. – 495 с.

2. John Kelleher – Toronto: D.C. Heath and Company, 2003. – 327 с.

3. Anne Hobiby. Motives and Markets. Lexington, MA: Lexington Books, 1998. – 261 с.

4. Nigel Piercy, Market strategic Change, London, HarperCollins, 1991. – 419 с.

5. Василенко В.Н. Архитектура регионального экономического пространства / В.Н. Василенко: монография / НАН Украины. Ин-т экономико-правовых исследований. – Донецк: ООО «Юго-Восток, Лтд», 2006. – 311 с.

6. Швец И.Ю. Критерии оценки эффективности деятельности туристского кластера / И.Ю. Швец // Механизм регулирования экономики. – 2005. – № 4. – С. 275-279.

7. Ястремська О.О. Визначення атрактивності туристичних компаній у міжнародному туризмі / О.О. Ястремська // Економічний часопис – XXI. – 2014. – № 11-12. – С. 124 – 127.

8. Пічугіна М. А. Оцінка ефективності діяльності інноваційного кластеру [Електронний ресурс] / М. А. Пічугіна // Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка». – Режим доступу: <http://economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=245>